

HEDESLSKABETS TIDSSKRIFT

Nr. 13. -77. årg.

15. okt. 1956

INDHOLD:

Repræsentantvalget
til Hedeselskabet.

Kongenshus Hede -
en botanisk oversigt.

Dødsfald.

De danske Mergel-
selskaber.

Jyske tørvemoser
m. m. 1789.
(Slutning).

Oplag: 19.600

JORDBRUGSKALK

fra vore værker i

**FAXE
HOLTUG
HADSUND
SVENDSTRUP J.**

Aktieselskabet **FAXE KALKBRUD** Jordbrugskalkafdelingen

Frederiksholms Kanal 16, København K.

Telefon Central 9123, Lokal 7

Mejeriernes og Landbrugets ULYKKEFORSIKRING

Telefon Minerva 350
Gensidigt selskab

Vester Farimagsgade 19
København V.

*
Ansvarsforsikring

*
Automobilforsikring

BALTICA FORSIKRING

EPOKE kalkspreder på hjul - GRIB-DÆK

Den nye spredde til al slags kalk. Anbefales af autoriteterne og anvendes af kalkværkerne m. fl. Oplysninger og prøvebetretning fra Statens Redskabsprøver sendes gerne.

A. THOMSEN, Askov, Vejen, Tlf. Askov 47

Tårnsilosten
Drænrør
Baumadæk
Tagsten
Mursten

KÄHLERS Teglværk
Korsør

Teglværkernes
SALGSKONTOR
ESBJERG
Telefon 265 - 546

Drænrør
2"-15"
Mursten - Tagsten

Viborg Papir-Comp.

Papir & Papirvarer en gros
Bogtrykkeri
Kontorforsyning

Sct. Mathiasgade 31-33
Tlf. Viborg 802-803

Katalog sendes
gratis på
forlangende

Viborg Byes og Omegns Sparekasse

Telefon 1400 (4 lin.)

Sct. Mathiasgade 68
Kontortid: Kl. 9-15
Lørdag: Kl. 9-14

Filialer:

Karup
Flyvestation Karup
Mammen

Sydvestjydske Teglværkers Salgskontor

Telefon 58

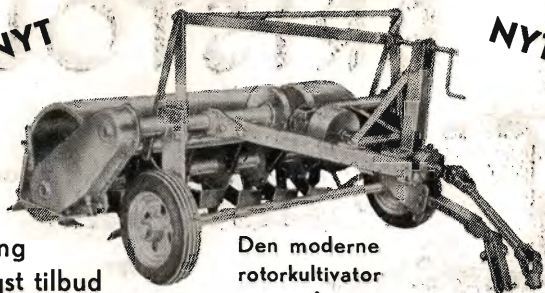
ØLGOD

Telefon 59

AGROTILLER

NYT

NYT

Forlang
venligst tilbud
eller demonstration

Den moderne
rotorkultivator

Vi har hermed fornøjelsen
at introducere den meget
fremragende engelske

AGROTILLER

den moderne rotorkultivator!

Leveres enten som
bugseret model eller til
3-punkts ophæng.

Aktieselskabet

Eneforhandling for Danmark

FLEMSTOFTE

Rejseinspektør: K. Arnkiel, Fredericia - Telf. 1001

A/S FRØCONTORET
KOLDING

Telf. 43 - 313

FRØAVL
FRØHANDEL

HVID PORTLAND CEMENT

Midtjydske Betonvarefabrikker

v/ P. Nielsen

Fabrik: Silkeborgvej 48
Telf. Herning 464 og
» Lind, Tlf. Lind 45
Kontor: Th. Niensengade 93,
Tlf. Herning 465

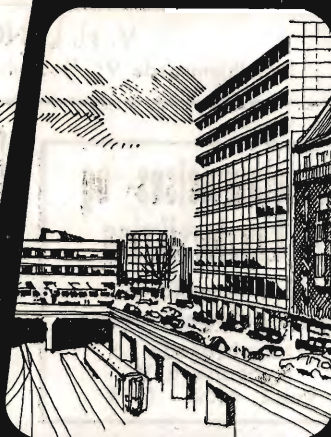
Rør til Kloak og Afvanding

Fliser, Kantsten m. m.

D. S. 400

Silax-Siloer

og Hulbloksten

En by, der viser sit nye ansigt
i smukt, moderne storbyggeri -
konstruktionernes klare,
lette linespil - fladernes
rene hvide virkning

HVID PORTLAND-CEMENT
- blændende hvid cement

GUGKALK

gi'r Grøde

Faa fuldt Udbytte af
Jorden. Brug vor aner-
kendte Jordbrugskalk
— det betaler sig!

GUG KALKVÆRK A/S
Elmealle 2, Hasseris. Tlf. Aalborg 2908.

Philipsen & Hall A/S

Sct. Mathiasgade 88 . Viborg
Elektriske anlæg
Vandværksanlæg
Telefon 173 og 174

**Viborg Andels-
Svineslagteri**

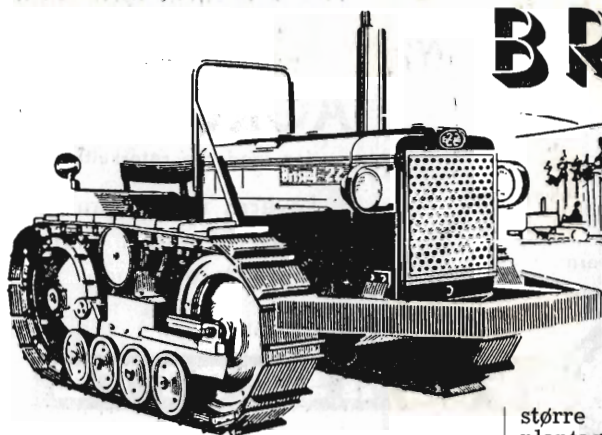
vore udsalg bring. i erindring
Tlf. 137 og 779

— lille men sejt er

MODEL

25

BRISTOL

Den
bedst egnede
traktor
for
skovbrugene

BRISTOL 25 er med sin store frihøjde og stilbare foraksel den ideelle traktor for kørsel i ujævnt terrain. Med sin kraftige benzin- eller dieselmotor opfylder den selv de højeste krav.

Dens høje kørehastighed gør den endda egnet til længere transporter end det normalt vil være tilfældet med en larvebåndstraktor af denne størrelse.

BRISTOL 25 er på grund af sin ringe bredde — 940 mm (men kan leveres i

større bredde) — særligt velegnet til plantage og planteskole arbejde.

Forlang nærmere oplysninger om resultaterne af den under Hedeselskabets ledelse afholdte demonstration d. 18. marts 1953 med anvendelse af den specielt for BRISTOL 25 konstruerede TOLNE plov. Se beskrivelse af TOLNE ploven i Hedeselskabets Tidsskrift nr. 3 1953. Alle yderligere oplysninger og tilbud gennem V. H. LANGEBÆK & SØN, som til dato har leveret 10 BRISTOL traktorer til Hedeselskabet.

V. H. LANGEBÆK & SØN . Civilingeniører

Trondhjemsvej 9 . København Ø . Tria 5400 — Fabrik og lager: Ballerup 990

Børnelammelses- og ulykkesforsikring

Den gensidige
Landbo-Sygeforsikring

Vesterbrogade 15
København V.
Telef. 6659 - 5974

Ellidshøj Kridt- og Kalkværk

v/ C. M. Christiansen, Aarhus

Telefon Ellidshøj 4 og Aarhus 2 73 12

Fabrikation af jordbrugskalk samt foderkridtmel

Rødkjærso Cementvarefabrik

ved I. T. Birk

Telef. Rødkjærso 14

FØRER KUN MÆRKEDE VARER

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres

Forlang tilbud

Løve Garn

Aktieselskabet Holger Petersen

Købmagergade . København K.

AALBORG

AKVAVIT

Hedeselskabets Tidsskrift

Nr. 13

15. oktbr. 1956

77. årg.

udgår 16 gange årligt og sendes til selskabets medlemmer. Annoncer bedes sendt til Hedeselskabets hovedkontor, Viborg. Annoncepris 50 øre pr. mm. Medlemsbidraget er enten årlig mindst 5 kr. eller en gang for alle mindst 100 kr. Redaktionsudv.: Afdelingsl., skovrider B. Steenstrup (formand), forstand. N. C. Nielsen og overingeniør N. Venov. Redaktør: H. Skodshøj. Carlo Mortensens Bogtr., Viborg

Indhold: Repræsentantvalget til Det danske Hedeselskab. — Kongenshus Hede - en botanisk oversigt. — Olav Vang Lauridsen. — De danske Mergelselskaber. — Jyske tørvemoser m. m. 1789. (Slutning). — Dødsfald. — I få ord.

Forsidebillede: Dyrvig Hede mellem Hoven og Tarm er nu opdyrket og langs landevejen ligger en række nye gode ejendomme.

Repræsentantvalget

til Det danske Hedeselskab

Som meddelt i foregående numre af Hedeselskabets Tidsskrift har der været udskrevet valg til Hedeselskabets repræsentantskab, og forslag til valg samt reglerne for valget har været offentliggjort i tidsskriftet for den 25. august. Med samme nummer fulgte tillige en stemmeseddel.

Den 15. september udløb fristen for indsendelse af stemmesedler, og valgbestyrelsen, der består af repræsentantskabets formand, godsejer A. Olufsen, Quistrup, bestyrelsens formand, kammerherre Lüttichau, Tjele, og fhv. folketingsmand Laust Nørskov, Møldrup, har derefter gennemgået de indkomne stemmesedler og optalt de gyldigt afgivne stemmer.

Følgende er derefter erklæret for valgte:

Aabenraa-Sønderborg amter:

Formanden for Den nordslesvigske Landboforening, gårdejer Jacob Jørgensen, Brandsbøl pr. Nordborg. (Nyvalg).

Aalborg amt:

Gårdejer Axel Andersen, Kyvsgaard, Langholt. (Nyvalg).

Aarhus og Skanderborg amter:

Proprietær S. Arentoft, Kysinggaard. (Genvalg).

Gårdejer Mårkus Hansen, Vester Mølle, Skanderborg.
(Genvalg).

Haderslev-Tønder amter:

Stiftamtmand Jens Pinholt, Haderslev. (Genvalg).

Hjørring amt:

Fhv. havebrugskonsulent P. Chr. Andersen, Hjørring.
(Genvalg).

Sognerådsformand Emil Petersen, Jerup. (Nyvalg).

Randers amt:

Hofjægermester Chr. Mourier-Petersen, Rugaard,
Hyllested. (Genvalg).

Ribe amt:

Rentier Søren Johansen, Holsted. (Genvalg).

Ringkøbing amt:

Dommer, folketingsmand K. Thestrup, Herning. (Nyvalg).

Thisted amt:

Landinspektør N. Smed Søndergaard, Thisted. (Genvalg).

Vejle amt:

Gårdejer J. L. Knudsen, Liegaard, Egtved. (Nyvalg).

Viborg amt:

Godsejer E. Obel, Haxholm, Laurbjerg. (Genvalg).

Odense-Assens amter:

Forstander Johs. Petersen-Dalum, Hjallesø. (Genvalg).

Frederiksborg amt:

Proprietær C. F. Lassen, Islebjerggaard, Frederikssund.
(Genvalg).

Holbæk amt:

Gårdejer, kreditkassedirektør Aksel Jensen, København V.
(Genvalg).

Sorø amt:

Godsejer S. Dahl, Catrineholm, Slagelse. (Genvalg).

Præstø amt:

Forpagter H. Fabricius, Nygaard, Præstø. (Genvalg).

Maribo amt:

Stamhusbesidder J. C. V. V. Grandjean, Vennerslund,
Nr. Alslev. (Genvalg).

Af de valgte er 5 nyvalgte: Gårdejer Jacob Jørgensen, Brandsbøl, Als, gårdejer Axel Andersen, Kyvsgaard, Langholt, sognerådsformand Emil Petersen, Jerup, folketingsmand, dommer K. Thestrup, Herning, og gårdejer J. L. Knudsen, Liegaard, Egtved.

De øvrige er genvalg.

Valgperioden regnes fra 1. november 1956 og gælder for 6 år.

Kongenshus Hede

— en botanisk oversigt

Af Knud Rahn og Hans Behrndt Andersen.

Efter at Kongenshus Hede er blevet fredet for at henligge som mindepark for hedens opdyrkere, har man ønsket at få en oversigt over hedens planteliv. Vi havde da den glæde at få overdraget denne opgave og opholdt os i sommeren 1953 et par uger på heden.

Vore udgifter til undersøgelsen blev dækket af Hedeselskabet, ligesom Hedeselskabets laboratorium foretog analyserne af vore jordbundsprøver. For dette bringer vi hermed Hedeselskabet og specielt direktør N. Basse og laboratoriets leder ingeniør Th. Mogensen vor bedste tak.

Beliggenhed

Kongenshus Hede ligger umiddelbart vest og syd for isens hovedstilsandslinie under den sidste istid, på begge sider af den gamle Skive—Kolding landevej 5 km vest for dens skæring med Viborg—Herning landevej. (Se iøvrigt figur 1).

Terrainformer

I retningen nv—sø over heden går en skrænt, de såkaldte Stabelbakker, der skiller den i geologisk forstand egentlige hedeslette fra den øverste terrasse af Karupaaens senglaciale dal. Gennem den del af heden, der ligger nord for Skive—Kolding landevej, går en til-

svarende mindre dal, den såkaldte Hjortedal. Der findes i Hjortedal ligesom i Karupaaens dal en øvre og en nedre terrasse samt endelig en yngre nedskæring i den nedre terrasse.

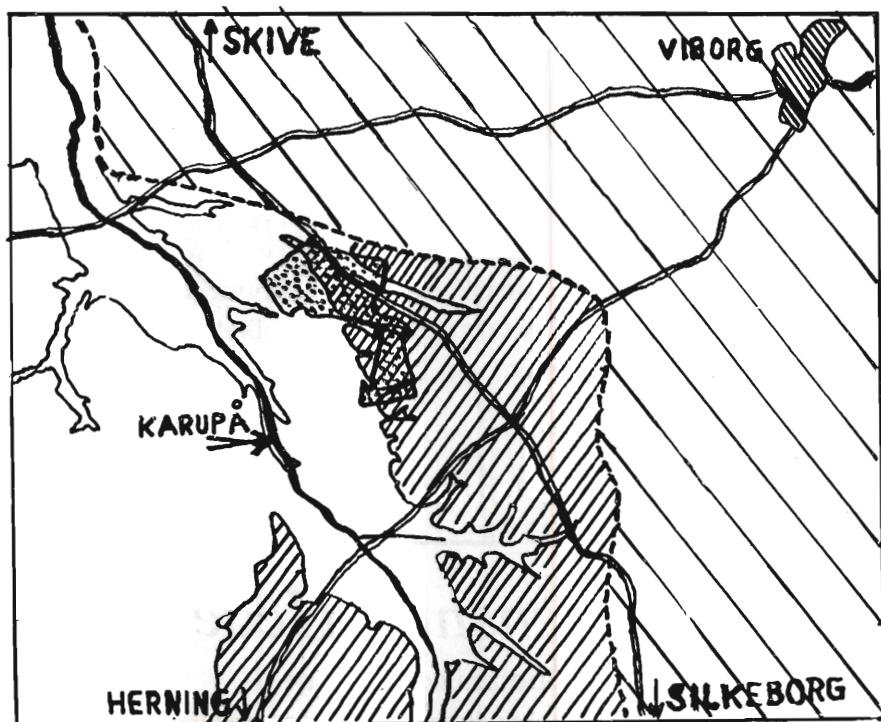

Fig. 1. Beliggenheden af Kongenshus mindepark (prikket).
Åben, skrå skravering angiver isdækket under sidste istid.
Tæt, skrå skravering: egentlig hedeslette.

I niveau med Karupaadalens øverste terrasseflade (den lavere del af heden) skærer en del stærkt markerede dale eller slugter sig ind i hedesletten, således Rabesdal, Vehdal, Karupdal (ikke at forveksle med Karupaaens dal) m. fl. Resenbækdalen skærer sig foruden i hedesletten også ned i Karupaadalens terrasser. Resenbækdalen har flere markerede sidedale, der skærer sig ind i den egentlige hedeslette. En af disse er Mindedalen. (Se iverigt Jessen 1953).

Jordbund

Hedens jordbund består af vekslende lag af grus og sand afsat af smeltevandfloderne fra istidens gletsjere. Kun i en sænkning i Karupaaens øvre terrasseflade viste vore prøver noget ler (fig. 2, 0607). Flyvesand fandt vi flere steder på heden, men tilsyneladende dækkede det ikke større strækninger.

Fugtighedsforholdene

Fugtighedsforholdene på heden er meget ensartede, hvilket viser sig i den homogene vegetation af hedelyng, revling og lav. Den egent-

lige hedeslette (den højere del af heden) vil naturligtvis let blive afvandet, omgivet som den er af to ret tæt ved hinanden liggende seneglaciale dale. Også på den lavere del af heden mangler fugtighedspræget vegetation næsten ganske, idet der kun findes nogle få svage sænkninger, f. eks. den ovenfor omtalte sænkning med ler i bunden. Den er bevokset med klokkeløng, karakterplanten for den middel-fugtige hede.

I bunden af Hjortedal og Resenbækdalen viser den større fugtighed sig i en græs-urtevegetation. Kun i et ganske lille vandhul i munden af Rabesdal (fig. 2, 2128) og i et mosehul vest for Seibæk — Resenvejen (0407) står der åbent vand hele året.

Grundvandspejlet er i de senere år sunket betydeligt i området omkring Kongenshus Hede. Det er således blevet os fortalt, at vandet i brønden ved ejendommen nord for Kongenshus (fig. 2, 1806) i løbet af de sidste 50 år er sunket fra 11 til 27 m under jordoverfladen. Dette skyldes antagelig vandløbsreguleringer.

Vi har desværre ikke besøgt området om vinteren og har ikke kunnet konstatere, om der da findes arealer, der er vanddækkede.

Historie

Kongenshus Hede regnes almindeligvis for et af de ældste og mest uberørte hedeområder i Jylland. Ser man nærmere efter, viser det sig dog, at hele heden bærer tydelige spor af kulturpåvirkning. De mange kæmpehøje nær Stabelbakkerne viser, at egnen har været beboet langt tilbage i oldtiden, og de talløse vejspor, der gennemkrydser heden, viser, at mennesket stadig har færdedes her.

Vej e. I gammel tid gik Skive—Kolding landevej nogle hundrede meter syd for dens nuværende beliggenhed. Denne vej er ingenlunde fast afgrænset, men består i dag af et omkring 100 meter bredt bælte af hjulspor.

At også de andre gamle færdselsårer består af bælte af hjulspor, kan man bl. a. tydeligt iagttage ved den gamle Daugbjerg kalkvej, der fra kalkminerne ved Daugbjerg går i retning ssv over heden, samt ved den gamle vej, der fra Resen i vest fører forbi Kongenshus til Viborg.

Hvor den gamle Daugbjerg kalkvej skærer Karupdal og en tilsvarende mindre dal, findes der nogle ret høje græsklædte dæmninger (en lignende dæmning findes inderst i Vehdal). Om vej eller dæmning er det primære er vanskeligt at afgøre; anden forklaring, end at de er vejdæmninger, kan vi imidlertid ikke give — naturlige dannelser kan de i hvert fald ikke være.

Dyrkning. Temmelig store områder af hedens perifere dele har til forskellig tid været opdyrkede, hvilket stadig tydeligt præger vegetationen flere steder.

Den ældste opdyrkning, som vi kender, er foretaget af Ludvig von Kahlen, der af den danske konge blev indkaldt fra Tyskland i 1754 — fra denne tid stammer også navnet Kongenshus (se endvidere Basse 1953).

Udstrækningen af det dyrkede areal har stadig vekslet. En tid var det meste af Hjortedal under kultur, og indtil omkring år 1900 har også arealerne umiddelbart syd for Kongenshus været opdyrkede.

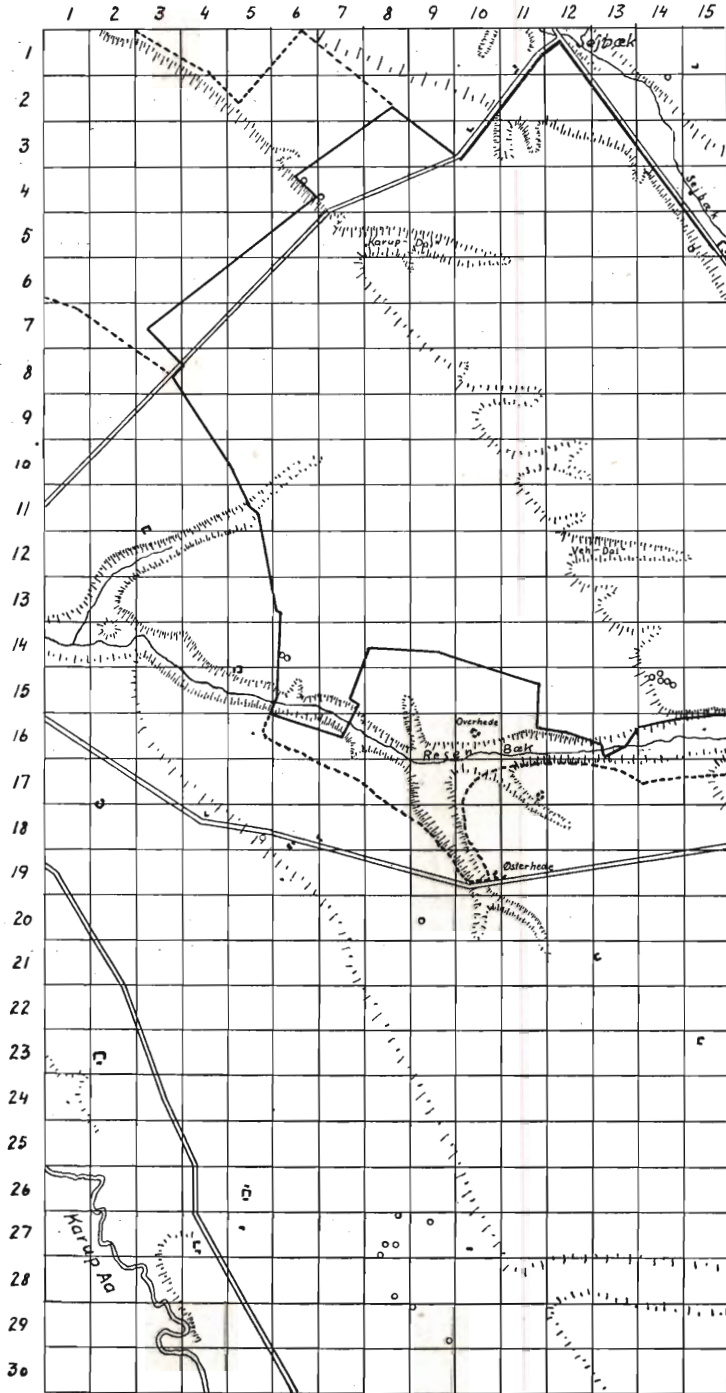
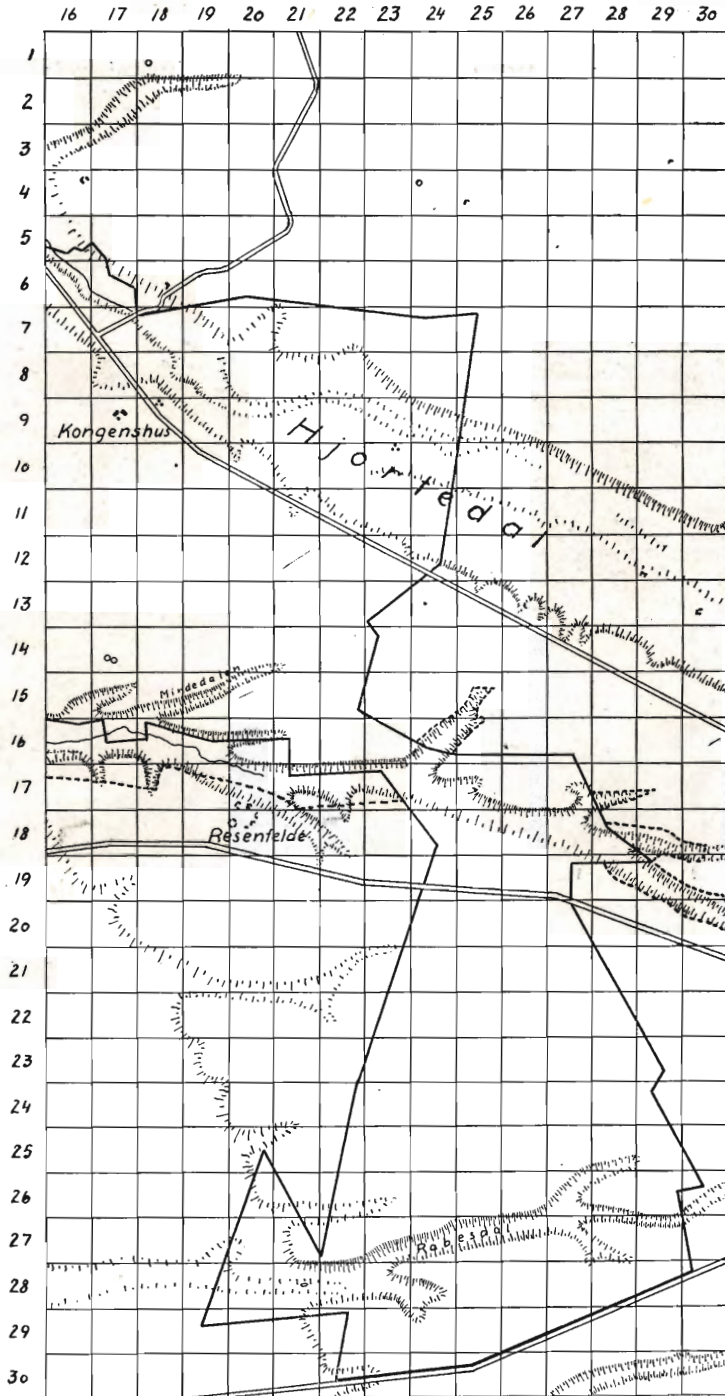

Fig. 2. Kort over Kongenshus mindepark. Grænserne for mindeparken er angivet ved den fuldt optrukne linie, grænserne for det fredede areal uden for mindeparken med den stiplede linie. Et punkts placering angives ved et

fircifret tal, Kongenshus ligger således inden for kvadratet 1709 (17 vandret, 09 lodret).

Efter sammenkøbet til renpark i 1913 fik det hele atter lov til at springe i lyng. Forsøget med opdræt af rensdyr på basis af hedens mange laver blev hurtigt opgivet. Det eneste opdyrkningsforsøg, der er foretaget siden, stammer, så vidt vi ved, fra 1930'erne, da man

Fig. 3. Den gamle Skive—Kolding landevej har skåret dybe kløfter ned i skrænten mellem hedesletten og Hjortedal (1103).

i en kort årrække havde arealerne syd for Grønhøj—Resenfeldevejen under plov (opgivet 1938).

Markerne fra 1913 og 1938 fremtræder tydeligt, medens man i dag ikke kan se de tidligere opgivede marker afspejle sig i vegetationen.

Tørveskæring. Den i ældre tid almindelige tørveskæring på de jyske heder har vi ikke med sikkerhed kunnet spore, selvom heden i henved 100 år har tjent til at forsyne herregården Krabbesholm med brændsel.

Tyskerødelæggelser. Medens heden nord for Resenbæk er uberørt af krigen 1940—45, anlagde tyskerne i disse år en skinflyveplads på sydheden, idet to større bæltter blev opløjet og holdt fri for vegetation for at illudere som startbaner, ligesom plantetækket andre steder blev ødelagt ved mindre afskrælninger og anlæg af skydestillinger.

Brande. Gennem samtaler med nogle af egnens beboere har vi fået oplysninger om tidspunkt og udstrækning for en del brande på Kongenshus Hede. Hele heden skal således være brændt for godt

hundrede år siden, og omkring 1904 har en brand hærgnet vest for en linie fra Sejbæk til Overhede. Størsteparten af heden nord for landevejen skulle være brændt for godt 50 år siden og igen ti år efter. Om brandene i dette århundrede fortælles der, at de kun har været overfladiske, idet morrlaget ikke er brændt. Dette stemmer med, at

Fig. 4. Den gamle vej fra Resen til Kongenshus fremtræder som et bælte med bølget bunke.

der i årene efter brandene var stor tytterbærhøst, og at sporene af brandene praktisk taget ikke kan erkendes i dag.

Plantevæksten

Den gamle hede

Ved en botanisk undersøgelse af heden er det naturligt, at det især er forskellighederne, der vil interessere. Derfor vil man let ved at læse dette få indtrykket af, at heden er mere forskelligartet end den i virkeligheden er. Den gamle, tørre del af heden indtager langt den overvejende del af mindeparkens areal. Ved den gamle hede forstår vi de områder, der ikke bærer tydeligt præg af brande eller kulturpåvirkninger.

Lyngheden. Den populære opfattelse af hede er i almindelighed et ensartet tæppe af hedelyng. Kører man ad den nye vej gennem Kongenshus Hede, får man da også indtrykket af, at mindeparken er dækket af et sådant tæppe. Går man imidlertid en tur ud over »tæppet«, opdager man, at lyngen sjældent dækker mere end halvdelen af bunden. De enkelte lyngpletter står ofte som ret iso-

lerede tuer, der rager op over den mellemliggende vegetation, hvorfor hedelyngen på afstand synes at være den alt dominerende art (se fig. 5).

Under lyngen træffes så at sige kun mos, især *Stereodon cupresiforme*, *Hylocomium parietinum* og noget *Blepharozia ciliaris* (en halvmos). Mellem tuerne findes et tæppe af rensdyrlav (*Cladonia*

Fig. 5. Typisk gammel hede med spredte lyngtuer (1411). I nederste højre hjørne og i baggrunden breder revlingen sig, medens rensdyrlav med spredte tyttebærris lyser op i midten af billedet.

impexa, *C.silvatica*, *C.tenuis*, *C.rangiferina* og *C.uncialis*.) og op gennem dette lavtæppe stikker overalt tyttebærris frem, og revlingen breder almindeligt sine grene herover. Ofte optræder revlingen i velafgrænsede næsten cirkelrunde pletter, der efterhånden smelter sammen og danner et ensartet åbent tæppe over rensdyrlaverne. Visse steder er revlingen så kraftig, at de lyskrævende rensdyrlaver bliver trængt tilbage og erstattes af et moslag (væsentlig samme arter som under hedelyngen). Tyttebærrerne synes at findes i større mængde på Kongenshus Hede end på andre hidtil undersøgte danske heder, og tyttebærplukningen betyder da også meget for mindeparkens økonomi. At tyttebærrerne efter overfladisk virkende brande bliver særligt dominerende skyldes sikkert, at den i modsætning til de fleste andre hedeplanter har underjordiske udløbere, hvorfra nye skud hur-

tigt kan komme frem, inden andre arter kan byde den konkurrence (Böcher 1941). Tyttebærrenes blade angribes ofte af svampen *Exobasidium Vaccinii*.

De vigtigste plantesamfund på heden er analyserede efter den raunkjærskes cirklingsmetode; d. v. s. at vi har noteret de arter, der træffes inden for 10—20 prøveflader hver på 1/10 kvadratmeter. En

Fig. 6. Plet med rensdyrlav og tyttebær, hvor guldblomme om sommeren står tæt. Nu (december) skimtes kun de visne stilke. Den lyse stribe i baggrunden skyldes bølget bunke i den gamle vej fra Resen til Kongenshus.

plante, der træffes i alle prøvefladerne, får værdien 100 %, en art, der optræder i halvdelen af fladerne, får værdien 50 % og så fremdeles.

Som typiske eksempler fra den gamle lynghede kan tages analyserne fra 1406, 1411 og 1104. Her har tyttebær værdierne 96, 100 og 95 og revling 100, 90 og 70 — er altså truffet i praktisk talt alle prøveflader af 1/10 m². Til sammenligning har hedelyng procenterne 19, 70 og 55. Af andre arter med ret høje værdier træffes hirsestar (31, 10, 30), bølget bunke (38, 30, 0), melbærris (19, 0, 45), skovstjerne (42, 0, 20), hundehvene (4, 0, 20) og engelsk visse (4, 0, 20). På lokaliteten 1406 var revlingetæppet det tætteste vi har set. Der er i overensstemmelse hermed en tydelig fremgang for mosserne, medens laverne, som normalt er meget dominerende, for ingen arters vedkommende når 70 %. *Cladonia rangiferina* optræder dog her med

den størst målte værdi fra samtlige analyser, og *Centraria islandica*, der kun er fundet ganske få steder på heden, er noteret her. Nær analyseområdet er desuden fundet den arktiske *Centraria nivalis*, der er sjælden i Danmark. En jordbundsprofil viste meget kraftig podsolering med et morrslag på 10 cm (det størst målte). pH = 4,2.

Arter med en ret almindelig, men spredt optræden i lyngheden er pillestar (*Carex pilulifera*), tuekogleaks (*Scirpus caespitosus*), blåtop (*Molinia coerulea*), håret visse (*Genista pilosa*), guldblomme (*Arnica montana*) og mosserne *Dicranum rogosum* og *Dicranum scoparium*. Siddende på lyngen træffes almindeligt laven *Parmelia physodes*.

Pletter med guldblomme. Guldblomme (*Arnica montana*) optræder kun spredt på størsteparten af heden, men i et område på den lave hede (omkring 0709) optræder den med analyseværdier på 35 % sammen med rensdyrlav og tyttebær; her mangler lyngen, og revlingen står i spredte velafgrænsede pletter (se figuren). Tæt optræden viser skovstjerne (*Trientalis europaea*) (værdien fra to analyseserier: 70 og 90), bølget bunke (*Deschampsia flexuosa*) (90 og 85) og hirsestar (*Carex panicea*) (40 og 50) samt arterne engelsk visse, blåtop, hundehvene og tormentil potentil. Böcher (1941) nævner, at han på Kongenshus Hede i 1934 har iagttaget større bevoksninger med guldblomme på hedesletten og hævder med bestemthed, at arealet bar spor efter brand. Vi har ikke kunnet få andre oplysninger om brande omkring dette tidspunkt, og vegetationen på hedesletten må i dag karakteriseres som gammel lynghede.

Græspletter. Spredt over den gamle hede træffes en del velafgrænsede pletter med græsvegetation. For de flestes vedkommende er de næsten cirkelrunde med en diameter på 10—20 m. Umiddelbart syd for Kongenshus findes dog et betydeligt større og mere uregelmæssigt begrænset område med græsvegetation. Bølget bunke er i regelen dominerende, hyppig er desuden lyngsnerren (*Galium hercynicum*), almindelig hvene (*Agrostis tenuis*), fåresvingel (*Festuca ovina*) og hundevioli (*Viola canina*). Laver mangler næsten totalt, medens mosserne *Hylocomium parietinum* og i regelen også *Stereodon cupressiforme* er fremtrædende. Iøvrigt er græspletterne ofte ret forskellige, arter som engrapgræs (*Poa pratensis*), blåhat (*Knautia arvensis*), fjernblomstret star (*Carex distica*), hirsestar (*Carex panicea*), pillestar (*Carex pilulifera*), tormentil potentil (*Potentilla erecta*), skovstjerne (*Trientalis europaea*) og tyttebær (*Vaccinium Vitis idaea*) er fremtrædende i nogle og mangler totalt i andre.

Nogle af pletterne er beliggende i små sænkninger, medens andre tilsyneladende ligger i niveau med den omgivende hede. Der er i intet tilfælde konstateret podsolering. En jordprøve fra den store plet (1710) viser meget lave værdier for pH (4,6), kali (2,7) og fosfor (0,1), men et meget højt mangantal (21,0) (se senere). I flere tilfælde fandt vi spor af gamle ræve- eller grævlingegrave i græspletterne. Pletterne er sikkert af forskellig oprindelse, enkelte i hvert fald betinget af mennesket.

(Fortsættes.)

Olav Vang Lauridsen

Den 13. september afgik direktør, civilingeniør Olav Vang Lauridsen, Vejen, ved døden efter længere tids svaghed, 77 år gammel.

Olav Vang Lauridsen, der var civilingeniør fra 1909, blev i 1913 direktør for margarinefabrikken »Alfa« i Vejen, og han fandt her en rig arbejdsplads for sine vidt favnende interesser. Han var søn af den initiativrige nationalbankdirektør Johs. Lauridsen og det var derfor naturligt, at han efterhånden og navnlig efter faderens død i 1920, overtog en del af dennes mange tilidshverv. Med trofasthed og varm interesse søgte han at føre de ideer videre, han havde fået i arv, og på adskillige områder havde han held til med både forudseenhed og dygtighed at føre de forskellige foretagender gennem 30ernes kriseår og den sidste krigs vanskeligheder. På den smukke ejendom »Grønvang« drev han et udmærket landbrug, og interesserne herfra førte ham tidligt i forbindelse med Hedeselskabet og dertil knyttede foretagender. Han ejede selv en god plantage ved Vorbasse og var medlem af bl. a. Stilde og Hundsbæks plantagebestyrelser, han var medstifter af A/S Jydsk Landvinding og blev i 1935 medlem af Hedeselskabets repræsentantskab.

Olav Vang Lauridsen var lydhør for alle gode tanker, børnesagen havde således i ham en positiv ven, og det var svært for ham at være afvisende, når der blev appelleret til ham om støtte. Han var ikke alene i det ydre en smuk mand, men også hans indre var præget af en arvet kultur, der gjorde samværet med ham frugtbringende.

Niels Basse.

De danske Mergelselskaber

Fra årsmødet i Viborg

De danske Mergelselskaber samledes den 7. juli i Viborg til årsmøde. Over 200 delegerede havde givet møde.

Efter at Søren Egebjerg Thøgersen var valgt til dirigent indledede formanden, Søren Jensen, Lundtofte, med smukke mindeord om afdøde grdr. Vilhelm Egsgaard, Thyregod. Egsgaard havde været medlem af hovedbestyrelsen fra 1936—1952, og de sidste 10 år virket som formand. Hans interesse for merglingsarbejdet havde været stor og hans arbejde i foreningen havde sat sig smukke spor. Æret være hans minde.

Formandens beretning

I sin beretning udtalte formanden, at de senere års tilbagegang i merglingsarbejdet nu syntes at være standset, idet der i det forløbne år igen havde været fremgang, et glædeligt tegn på, at landmændene ønsker at indhente det underskud, der har været oparbejdet i jordens kalkbalance. Gennem mergelselskaberne kan der ydes hjælp til at få kalkmanglen ud af verden. Unge, der overtager en ejendom, har som regel brug for store investeringer, bl. a. til mergling eller kalkning, og her er loven om begunstigelser for mergelselskaber af stor værdi. Siden 1932 har Nationalbanken udlånt 39 mill. kr. til mergelselskaberne og heraf er tilbagebetalt 25 mill. kr. Lånene forrentes for tiden med 6 %, og der er i år bevilget nye garantier for lån, så også nye selskaber trøstigt kan gå i gang.

Formanden omtalte den kritik af organiseringen af mergelselskaber, som har været fremme. Kritikerne har ret, når det hævdes, at det bør være landmændene, som selv tager initiativet, men hvem har i dag tid til at påtage sig et sådant arbejde, så der er intet at sige til, at entreprenørerne hjælper med til at sætte arbejdet i gang. De tjener dermed landbrugets interesser, og vi skal ikke være kede af dette. Iøvrigt viser det sig atter og atter, at blot et selskab får begyndt, kommer flere og flere med, fordi kalktrangsundersøgelsen viser, at behovet er langt større, end man regnede med i starten. Når Hedeselskabet går ind for udnyttelse af lokale mergellejer, i stedet for at tilråde anvendelse af kalk fra fjerntliggende lejer, kan vi altid være sikre på, at en aktiv stillingtagen i hver enkelt sag, er velovervejet fra Hedeselskabets side. Vi har herfra fuld tillid til, at Hedeselskabet ikke tager sig opgaven let, men arbejder med landbrugets sande tarv for øje, og vi vil være med til at stå vagt om det gamle selskab. Vi har brug for Hedeselskabet, og vi har brug for konsulenterne i det daglige vejledningsarbejde, og det kan derfor hilses med

Altid prima røde drænrør

Silkeborg, Herning og omliggende
teglværkers salgskontor

Torvet 6, Silkeborg

Telefon 1200

repræsenterende følgende værker:

A/S Lysbro Teglværk
De Forenede Teglværker,
Lysbro
Bøgild Teglværk, Lysbro
Vinderslevgaard Teglværk
Paarup Teglværk

Bjødstrup Teglværk
Gjern Teglværk
Visgaard Teglværk
Højriis Teglværk, Ikast
De Forenede Midtjydske
Teglværker, Herning

Bjerringbro

Cementvarefabrik

ved Th. Petersen
Tlf. 111 Bjerringbro

ALLE

△ MÆRKEDE RØR
imprægnerede
og uimprægnerede

Stort lager
Altid leveringsdygtig

H. Theut

VIBORG - Tlf. 1559 . 1660

Brunkul - Mergel - Kalk

Midtjydske Brunkul Industri
Tlf. Kølkør 28 x

Katrinebjerg Teglværk
Tlf. Hejnsvig 17

Mursten - Drænrør

KURSUS

på skovarbejderskolen
1956-57

3. Fra d. 22. okt. til d. 17. nov.:
Alm. kursus.
4. Fra d. 28. nov. til d. 22. dec.:
Alm. kursus.
5. Fra d. 9. jan. til d. 7. febr.:
Alm. kursus.

På kursus nr. 1 læres afbarkning
med båndkniv og barkspade af hen-
holdsvis papirtræ og træuldstræ,
tømmer m. m.

Kursus nr. 5 tilrettelægges spe-
cielt for skovarbejdere fra nåle-
træsskovene.

Mod indbetaling af 3 kr. tilsen-
des G. Bergsten: Arbejdstekniske
råd og vink. Mod 1 kr. tilsendes
I. Nissen: Motorsavens brug og
vedligeholdelse.

P. s. v.

Iver J. Nissen.

Skovarbejderskolen, Kagerup St.
Telf. Helsingø 302 u

SKOVTJÆRE
ARBINOL
SPRØJTER
OG
RESERVEDELE

DIANA
SKOVTJÆRE

Orehoved telf. 96

RATIN, København K. Tlf. C. 3662 - 14.362

Vestjysk
Trælasthandel

Varde
Betonvarefabrik

H. Kunø og Aage Pedersen
Varde . Tlf. 819 - 520

Landbrugsrør
(drænrør)
efter Ingf. normer

FORLANG TILBUD

FARMALL

har alt!

- ★ Uafhængig kraftoverføring
- ★ 8 gear frem
- ★ 5-vejs uafhængig lift
- ★ Differentialespærring

FARMALL

giver Dem alle fordele.

Vil De have flere oplysninger — også
om betalingsbetingelser — det får
De hos

A/S INTERNATIONAL
HARVESTER COMPANY

KØBENHAVN - HORSENS

Su 9200

Telf. 3448

BRAUNERS

BETONVAREFABRIK

Holstebro . Tlf. 3

v. Brauner & Madsen

Alt i Betonvarer
indentør

Dansk Ingeniørforenings
Normer

Røde drænrør

indtil 16" diameter

A/S Hvorslev Teglværk
pr. Ulstrup - Telf. 67 Ulstrup

Til alle slags bygninger

DANSK
ETERNIT
TAG- OG VÆGBEKLEDNING

DANSK ETERNIT FABRIK A/S
AALBORG

SALGSKONTOR:
KAMPMANNSGADE 2 . KBHVN. V
TELEFON: CENTRAL 3785

FORLANG
„ODIN“
ØL
 FINESTE KVALITETER

Kloakrør — Landbrugsrør
 Monierrør — Spidsbundsør
 Mærket Δ 33, leveres overalt

Hovedkontor tlf. Ringsted 468
 Fabrik: Hedehusene, telef. 18
 — Birkerød — 468

Ringsted Cementvarefabrik og Tømmerhandel A/S

Betonklinker
Isoleringsplader

A/S FISKBÆK
BETONKLINKERFABRIK
 TELF. HERBORG 12

STRYG elektrisk...

Kjellerup Betonvarefabrik
 ved I. T. Birk — Telefon 45 Kjellerup

Efter kl. 17: Rødkjærabro telefon 14
 FØRER KUN Δ MÆRKEDE VARER
 Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres
 FORLANG TILBUD

A/s Skive Markfrøkontor

Grundlagt 1896
 Telefon 94 Skive
 FRØAVL . FRØHANDEL

Varde Bank

Esbjerg afdeling

Kongensgade 62
 og fiskerihavnen

Kaas-
Briketter

Hovedforhandler:
 Nordjyllands
 Kulkompagni
 Nørresundby
 Telf. 4227 . 4228

Fabrik: Kaas
 Telf. Kaas 11

Røde
DRÆNRØR

fra 2"-12" haves
 altid på lager
 Forlang tilbud

»Sofienlund«
 TEGLVÆRK
 Telefon 10 Ulstrup

RESENBRO

CEMENTSTØBERI
 v/ ingeniør C. G. Madsen
 Telefon 34

Prima betonrør efter dansk
 ingeniørforenings normer

Mrk. Δ alle gangbare dimen-
 sioner fra 10—60 cm såvel med
 som uden mufte

„Cimberia“

Tømmerhandel

Aktieselskab

AABENRAA

Indhent tilbud

Petersværk Betonvare-Industri

Nørresundby - Telf. 1055 (2 lin.)

Alt i betonvarer efter D. S. 400
 Renseanlægget »Ringtanken« (Dansk patent nr. 59820)

AERGLIT
 DANSK SIKKERHEDSPRÆNGSTOF

tilfredshed og forventning, når direktør N. Basse er gået så positivt ind for et organiseret samarbejde mellem landbrugets faglige foreninger og Hedøelskabet om forsyningen med mergel og jordbrugskalk.

I år kom der til at mangle ca. 200.000 kr. i, at der kunne ydes fuld fragttilskud efter reglerne, medens der året før var ca. 500.000 kr., som ikke blev brugt. Det ser urimeligt ud med sådanne udslag, og vi må håbe, at der nu falder ro om spørgsmålet, så vi kan beholde de satser, vi har og udnytte dem fuldt ud. Vi protesterede mod nedskæringen af fragttilskudet fra 1,5 mill. kr. til 1 mill. kr., men protesten nyttede ikke.

Til slut meddelte formanden, at der var 77 mergelselskaber med i sammenslutningen, omfattende ca. 15.000 medlemmer. Det på sidste årsmøde fremsatte forslag om amtsvis valg til bestyrelse, havde hovedbestyrelsen ikke kunnet gå ind for.

Konsulent S. P. Sørensen

supplerede derefter som sædvanligt formandens beretning med forskellige oplysninger:

43 mergelselskaber har i 1955—56 leveret 401.168,5 m³ mergel og 17.379,4 t jordbrugskalk. Det er ca. 110.000 m³ mergel mere end i fjor, medens kalkleveringen er ca. 6500 t mindre end forrige år.

Siden krigen er der herefter gennem mergelselskaber leveret 4.823.002 m³ mergel og 60.591 t jordbrugskalk. Hertil er der ydet et statstilskud på 6.560.864 kr.

I 1955—56 har Ribe og Ringkøbing amter aftaget godt halvdelen (54 %) af mergelen. Vejle og Skanderborg amter godt en fjerdedel (27 %) og Sønderjylland knapt en tiendedel (9 %). Resten (11 %) er hovedsagelig fordelt i Aalborg og Viborg amter.

Der er kun dannet 2 nye selskaber, 1 mergelselskab ved Vejen og et kalkselskab på Ribe-Røddingegnen, men der er åbnet nye afdelinger ved mange af de gamle selskaber.

Arbejdets omfang fremgår af, at der ialt for landvæsenskommissionerne er indleveret 43 sager omfattende 3646 aftagere med ca. 395.000 m³ mergel og ca. 15.000 t jordbrugskalk for en samlet udgift af ca. 4.277.000 kr. ÷ statens tilskud godt 484.000 kr. Til aftagerne bliver der at betale 3.793.000 kr.

Samtidig er der afsluttet 21 sager omfattende 8187 aftagere med en samlet mergelmængde af ca. 905.000 m³ og 11.000 t jordbrugskalk. Udgiften var 8.232.000 kr. og tilskudet 1.171.000 kr. og aftagerne betaler 7.061.000 kr.

Mergelen i 1955—56 er leveret af 6 entreprenørfirmaer:

K. L. Kristensen, Varde	149.091 m ³
Vestjyllands mergelforsyning	93.455 m ³
H. Theut, Viborg	75.217 m ³
I/S Lind & Jørgensen, Vejle	55.068 m ³
A. Mortensen, Søvind	27.432 m ³
Odsherreds mergelselskab	905 m ³
Ialt.. . .	401.168 m ³

Jordbrugskalken er leveret af:

Vestjyllands mergelforsyning..	8.295 t
Skandinavisk kalk- og kridt I/S, Aalborg	6.295 t
I/S Lind & Jørgensen, Vejle	1.920 t
H. Theut, Viborg	835 t
Ialt	17.379 t

Leveringerne i 1955—56 svarer til ca. 153.000 t ren kulsur kalk og udgiften har været ca. 3.900.000 kr. efter fradrag af tilskud. Det svarer til en pris af godt 25 kr. pr. t ren kulsur kalk, og såfremt man giver 5 t kalk pr. ha, bliver prisen 125 kr. pr. merglet ha.

Enhedspriserne for mergelarbejdet har været uforandret siden 1953. Der er nu ved at være tegn på stigning for selve mergelens opgravning, fordi der mange steder er meget overjord at flytte, og fordi der ønskes leveret mergel fra flere lejer indenfor et selskabs område for at spare på kørselen.

Som helhed er der betalt følgende gennemsnitspriser:

Opgravning	3,00 kr. pr. m ³
Mergel	0,75 » » »
Administration	0,75 » » »

Kørselen betales fortsat efter overenskomsten af 1. septbr. 1951 med Landsforeningen danske Vognmænd.

Kørsel indtil 1 km 2,60 kr. pr. m³.

Derudover et tillæg for hver påbegyndt km indtil ialt 15 km 0,30 kr. pr. m³.

Derudover et tillæg for hver påbegyndt km indtil ialt 30 km 0,25 kr. pr. m³.

Derudover et tillæg for hver påbegyndt km 0,20 kr. pr. m³.

Sammenlignet med priserne for landbrugets produkter har mergelen aldrig været billigere, end den er nu.

Mergelspredningen er ved at være et større problem, end det har været tidligere, fordi man i de enkelte landbrug ikke har større mandskab end det absolut nødvendige. Det bør ikke forringe arbejdets kvalitet. Man må derimod tage mere rationelle metoder i brug. For de lavprocentige mergelformers vedkommende (20—30 %) må det være forsvarligt at afsætte mergelen i roger direkte fra lastbil. Der skal afsættes 180—200 roger pr. ha. Så er man sikker på at kunne sprede megelen ordentlig.

De mere højprocentige mergelformer bør spredes med maskine. Maskinspredning er bedre end god håndspredning. Der kan spredes fra ca. 8 m³ pr. ha og opefter.

Mergelens spredning på marker har hidtil været overladt til de enkelte aftagere selv. Med de maskiner, der nu er til rådighed, skulle der være mulighed for at få entreprenøren eller lokale maskinstationer til at påtage sig opgaven og få det hele med under den samlede merglingsplan, så mergelen leveres spredt på marken.

Prisen for mergelspredning med maskine ligger omkring 4 kr. pr. m³.

Fragnetilskudet er ydet efter landbrugsministeriets regler af 29. marts 1951 med senere ændringer. Til transporten af mergel med bil 8 øre pr. t/km for afstande indtil 30 km. Til transporten af kalk med bil 8 øre pr. t/km for afstande indtil 15 km og derefter 2 øre pr. t/km. Til trans-

porten pr. bane og båd 5/10 af fragten efter fradrag 6 kr. pr. 10 t for mergel og 20 kr. pr. 10 t for kalk. Til udkørsel fra station 25 øre pr. t/km for afstande over 10 km.

Da der kun var 1.040.000 kr. til fordeling, måtte der foretages en nedsettelse på 17,44 % for såvel mergel- som kalktransporterne.

Tilskudet er fordelt på følgende måde:

Mergel pr. bane	34.548 t	68.657 kr.
» » bil..	530.482 t	414.932 kr.
Jordbrugskalk pr. båd..	13.569 t	57.250 kr.
» » bane	24.535 t	163.353 kr.
» » bil..	113.188 t	335.808 kr.
Ialt.. . .	716.322 t	1.040.000 kr.

Det er beklageligt, at det ikke kunne lade sig gøre at overføre noget af bevillingen fra forrige år, som ikke blev fuldt udnyttet, så vi kunne have udbetalt fuldt tilskud efter reglerne.

For indeværende finansår er der bevilget 1.040.000 kr., som skal fordeles efter de samme regler.

Regnskabet

forelagdes derefter af kassereren, grdr. Th. Mølholm, Hammershøj. Det balancerede med 8940 kr. og udviste en væsentlig øget kassebeholdning. Forsøgsarbejdets regnskab udviste, at der i årets løb var brugt 5000 kr. til forsøgene, således at der nu kun var en beholdning til rest på 3025 kr., det vil sige, at der må gøres noget effektivt for at skaffe midler til at fortsætte de værdifulde forsøg.

Direktør N. Basse, Hedeselskabet, holdt derpå et foredrag, hvori han redegjorde for, hvor nødvendig det er at overvåge jordernes kalkningstilstand og ved tilførsel af mergel eller jordbrugskalk at vinde ind på det kalkunderskud, der findes i mange af vore dyrkede jorder. Foredraget understregede, hvor urimeligt et produktionstab, der lides ved at arbejde med kalktrængende jord, — urimelig også fordi afhjælpning af jordens kalktrang er en forholdsvis billig grundforbedringsforanstaltning.

Til slut hed det i direktørens foredrag:

Statstilskudet til mergel- og kalktransport er jo, hvor mærkeligt det end lyder for folk, der har kendskab til anvendelsen af denne produktive bevilling, blandt dem der altid kommer i søgelyset, når sparebestræbelser drøftes. For kort tid siden er den skåret ned til mindre end halvdelen til 1 mill. kr. årlig. Yderligere besparelser her må betyde, at bevillingen bortfalder.

Derfor følgende bemærkninger:

Gennem ydelse af statstilskud (fragttilskud) til mergel- og kalktransport har man i væsentlig grad hånd i hanke med, at de rette kalkmængder i hvert enkelt tilfælde anvendes, da en betingelse for opnåelse af et sådant

tilskud er, at ansøgningerne er bilagt resultaterne af en kalktrangsundersøgelse og fastsættelse af kalkbehov, udarbejdet af en konsulent eller anden sagkyndig, og det er også — og alene — i kraft af denne bevilling, man har hånd i hanke med kalkpriser og kalkfirmaer.

Det er min opfattelse, at sikring af et rationelt udført kalknings- og merglingsarbejde ikke vil kunne opretholdes, hvis man slipper det tag i kalktrangsundersøgelser og kontrol med kalklejerne, der alene muliggøres gennem bevarelse af statens tilskud til mergel- og kalktransport.

Forhandlingerne

indledes af Skjerning Leth, der takkede for beretningerne, og udtalte sin glæde over, at forsøgsarbejdet var kommet i gang, men ønskede dette udvidet til en undersøgelse af, hvordan det virkede, om man gav kalk med tilskud af ler.

Loumann, Grundfør, erindrede om, hvor vanskeligt det kunne være for nogle få landmænd at få et mergelselskab startet, og hans erfaring var, at det gik fortrinligt, når det skete i samarbejde med en entreprenør. Tiden er iøvrigt inde til, at entreprenørerne nu også må tage arbejdet op med spredningen. Standardvedtægten forpligter den tegnede lodsejer til at aftage det, hans jord trænger til, og det virker altid deprimerende, når en mand vil løbe fra sin underskrift. Kontrollen med entreprenørerne er så god, at der ikke kan ske noget, og der er grund til at takke Hedeselskabet for godt arbejde.

Forskellige talere kom med udtalelser for og imod maskinspredning. Navnlige blev der givet udtryk for ængstelse for uensartet spredning med maskine.

Konsulent Olesen, Skanderborg, lovede at forelægge ønsket om forsøg med kalkning sammen med lertilskud, men erindrede om de gamle forsøg på lav jord med lerdækning, som ikke havde betalt sig, og der var vist andre forsøg, som var mere påtrængende at få taget op, bl. a. spørgsmålet om den rigtige udkørsel og spredning. Der må også nye forsøg til med udbyttmåling, ligesom der er ting, der tyder på, at vi skal til at kigge nærmere på forsøg med årlig tilførsel af kalk, — måske vi kan nå til at klare os med mindre kalktilførsel selv på nyopdyrket jord.

Derefter godkendtes beretning og regnskab.

Valg

Til bestyrelsen genvalgte Søren Jensen, Lundtoft, Th. Mølholm, Hammershøj, J. L. Jacobsen, Lyngsaa, S. Egebjerg Thøgersen, Trust, og Trier Høj, Vostrup. Som revisor genvalgte Frederik Faber, Hassig.

Det overlodes til bestyrelsen at fastsætte næste års mødested.

Jyske tørvemoser m. m. 1789

Ved Rasmus Mortensen.

(Slutning.)

Er det en Dyd at være gæstfri og øm over en forsinket Reisende, da fortjener vist Hr. Ritmester Hoff ligesaavel Berømmelse som min Taksigelse; jeg kom der en mørk Aften, ganske fremmed og gennemvaad, men blev imodtaget paa Gaarden først af hans Søn, derefter af ham selv, som om jeg havde været en kier og bekjendt Ven fra mange Aar.

Den 7. Oktober forlod jeg denne værdige Landmand og tog Veien gennem hans smukke Skove til Bondebyen Rye. Her maatte jeg tilstaa at have fundet Centrum af alle Træsko-Fabriker, som forsyner hele Vesterlandet; imidlertid blev mit Nattekvarter lige saa ubehageligt, som det næstforegaaende var behagelig paa Silkeborg. En vis lille Mand her i Rye havde før min Bortreise fra Kiøbenhavn, forelagt Selskabet en Hoben Forslag om Tørvehandel her paa Egnen, men ved min Nærværelse blev alt dette til bare Luftprojecter. Jeg maatte nu tænke paa Veien til Horsens, men lidet feilede, at det ikke skete til Fods, da de gode Herrer Ryer enten vare i Marken at saa Rug eller i Skoven at svie Kul eller Hjulene til deres Vogne vare itu; endelig til min Lykke var een af de 6 Bønder, som vedligeholdt Vinen til Rye Kirke, i Aarhus bleven bedraget — eller bedraget sig selv — med et Anker suur Vin, som han nu vilde til Horsens med at ombytte, alligevel lod han sin Vogn betale lige med Horsens Vognmænd. Denne Mand var ligeledes en af de 6 Bønder, som havde tilkiøbt sig et Stykke Eege- og Bøgskov for 6000 Rdl., som var en vis Herregaard for meget afliggende; de holde nu Auction hver første og sidste Dag i Maaneden, og det højste, det bedste Træ beløber sig til, er 1 Rdl., den kiøbende fælder og afhenter sine Træer selv.

Den 8. Oktober til Horsens. Vein fra Rye følger et Stykke op ved Siden af Guden Aaens Hovedarm; her bliver man Naturens Arbeide vaer og seer, hvorledes Vandet har skaaret sig dybere og dybere og efterladt Bænke over Bænke, som nu er det skjønneste Agerland. Aaens Løb er derefter indskrænket til et meget snevert Rum.

Fire Miile Vesten for Horsens er herlige Tørvemoser, men endnu kan her ingen Handel være at tænke paa formedelst den lange Transport; disse Moser tilhører for det meste Hr. Justitsraad Tygesen paa Matrup. At gjøre Reise derhen var efter Hr. Bygmester Cruses Formening til ingen Nytte, Manden maatte vindes ved Tid og Lejlighed, og naar han da tillod sine Bønder at skiære mere Tørv end sædvanlig (i Aar bekom de først deres Udvisning ved St. Hansdags Tide), maatte endnu tænkes paa en Maade at faa Transporten i Gang; hans Mening var denne, at en Præmie maatte udsættes for den Bonde, som med Buller eller Stude bragte de fleste og største Læs Tørv til Horsens. Om for det første ingen klækkelig Mængde til Forsendelse herved kunde vindes, vandtes dog som megen mere Besparelse af Brænde i det hele, som nu alt begynder at blive mere og mere kostbart. Iøvrigt forsikrede Hr. Cruse, at det vilde blive ham en sand Fornøjelse, uden Hensigt til egen Fordel, naar han engang kunde bringe det saavidt, at sende Prøver til Kiøbenhavn for herefter at gjøre Leverance.

Havnen ved Horsens er nu i meget god Stand; et Sand-Riff, som i Fior-den laa tværs for Indløbet, er blevet giennemskaaret. Indløbet og Havnen er

6½ Fod (dyb) og vil snart vinde mere, da deres Mudder-Maskine daglig er i Gang; denne gode Foranstaltning har Staden de tvende Mænd, forbemeldte Hr. Cruse og Billedhugger Hiernøe, at takke for.

Den 11. Oktober fra Horsens til Veile. Kjøbmand Hr. Baldevin, som Aaret tilforn havde oversendt en Quantitet Tørv til Kiøbenhavn, troede jeg at være den Mand, man nærmest maatte henvende sig til. Hans liden Entreprise begyndte den Gang, efter Hr. Carøes Sigende, allerede at forhøje Priserne paa Tørv i Weile, dog lovede Hr. Baldevin, der er en god Patriot og kiender den omliggende Egn nøie, at naar han kunde opmuntre vedkommende til mere Tørveskiæring end sædvanlig, da at indberette samme med vedfødte Prøve og Priser at levere i Skibet.

Hr. Laurits Hansen Koed i Wiuf Kroe, beliggende midtvejs imellem Veile og Colding, ytrede megen Lyst til at indlade sig i Tørvehandel; efter hans Sigende er der Tørvemoser nok i Eggen, hvorfra lidet bliver solgt til Fredericia, men intet til Veile eller Colding. Derimod fra Colding og det hele Fyen er ingen Tørvehandel at tænke paa. —

(Forfatteren, som underskriver sig J. K., kom paa Hjemvejen til Kjøbenhavn om ad Odense og Nyborg og nævner navnlig Holmegaard Mose ved Næstved, hvorfra »nærmere Efterretning er ikke vanskelig at indhente«. Han omtaler ogsaa andre interessante Forhold og slutter saaledes):

Da den hele Reise havde Brændsels-Varer til Hensigt, er det ikke at undre, om jeg har lagt Mærke til Skovene overalt. Naar alle i Danmark og Holsteen behandlede deres Skove saaledes som de tvende værdige Landmænd Hr. Krigs- og Landcommisair Testrup og Hr. Ritmester Hoff, og fredede og plantede ligesaa meget, som de nedhuggede — og brugte deres Tørvemoser paa den rette Maade — vilde, uden at sige for meget, Danmark have nok i sine egne Skove baade til Brændsel og Koffardia Skibes Bygning; men saalænge Landmanden tænker som en vis Forvalter paa et Gods 1786, hvor jeg saa en Skov af de rankeste og skønneste Egetræer og spurgte: om der ingen mundtlig eller skriftlig Underretning fandtes, naar denne Skov var plantet, blev der svaret Nei! den har nok staaet saaledes siden Verdens Skabelse. Forgiæves var det at overbevise ham, at Skoven ikke var meget over 100 Aar gammel, og at dette Træes Frøe ikke er bevingte eller anden Egeskov i Nærheden, følgelig maatte den være anlagt med Flid og ved Menneskehænder. Hvad skal vi slutte om Skovenes Forbedring, saalænge en Forvalter har saa liden Indsigt i Naturhistorien.

Andre undskylder sig med, at Skoven vil nu ikke mere vokse; andre sige: de Vestenvinde tillader ikke de unge Tæer at komme frem; jeg tilstaar, de Vesten-Vinde fører en Slags Salthed med sig, som er skadelig; men Hr. Gartner Becker i Viborg har i den Anledning gjort adskillige Forsøg der i Eggen, hvoriblandt dette blev det sikreste: at opkaste en liden Jordvold mod Vesten og endnu bedre, naar den blev beplantet med Tjørne eller sligt; paa Østre Siden af denne Vold er alting lykkedes, hvad han har fundet for godt at plante, endogsaa de allerkielreste Træ-Sorter.

Kjøbenhavn, den 21. Oktober 1789.

J. K.

J. K.'s dagbogsoptegnelser meddeler saa mange gode iagttagelser til belysning af både lokale og almene forhold ved skiftet mellem gammel og

ny tid, at de udgør et vigtigt historisk dokument, hvis væsentligste træk bør kendes. Derfor har jeg fundet en gengivelse nyttig og fornøjelig

Rasmus Mortensen.

Dødsfald

Tidligere medlem af Hedeselskabets repræsentantskab gårdejer Niels Møller Holm, Vust, er efter længere tids sygdom afgået ved døden.

Niels Møller Holm udrettede i en meget lang årrække et stort og dygtigt arbejde for plantningsagen i Han herred, hvor han som formand for plantningsforeningen var meget aktiv og på mange områder en interesseret foregangsmand, der aldrig sparede sig personlig ulejlighed.

I det offentlige liv blev han på mange andre måder betroet hverv, der gjorde ham til en kendt og afholdt mand.

* * I få ord — *

A/S Steen Blicher holdt den 4. september generalforsamling i Viborg. Aktieselskabet ejer 1120 ha, hvoraf 730 ha er tilplantet i plantagerne Gedhus, Mourier Petersen og Østerlem. Driftsregnskabet balancerede med 203.498 kr. og udviste et driftsunderskud på 2557 kr., men dette vil udlignes på følgende regnskaber, idet der forelå meddelelse om, at der vil blive tilbagebetalt ca. 35.000 kr. i statsskatter for de to foregående år. Der er udarbejdet en driftsplan for tiåret 1954—1964, hvorefter der i dette tiår forudsættes en hugst på 15.663 m³, der nogenlunde svarer til tilvæksten i samme periode, således at den i øjeblikket stående vedmasse på ca. 21.000 m³ ikke ændres, men øges noget. Til bestyrelsen genvalgte højesteretsdommer Heise. Selskabets formand er direktør Finn Hjerl-Hansen.

*

De røde og de blå bær

Først på sommeren tydede alting på, at det i år skulle blive et meget stort tyttebærrår. Nattefrosten var næsten ikke på spil i blomstringstiden, der ganske vist også faldt senere i juni end normalt og strakte sig over en længere periode. Det er kun stedvis, at der har været ødelæggende virkninger af nattefrost i modsætning til både i fjor og i forfjor, hvor enkelte nætter, henholdsvis den 12. og 10. juni, bragte temperaturen ned imod en

halv snes graders frost og dermed kvalte alt håb om at få nogle af de eftertragtede røde bær. I år har bærrene tegnet godt, men har vist alligevel skuffet noget, i hvert fald de fleste steder i Vestjylland. I Midtjylland har der en del steder i plantagerne været godt med bær, på de store hedearealer under Kongenshus Mindepark og på Groveegnen er der blevet plukket en hel del, men ikke nær, hvad man havde ventet og slet ikke i nærheden af, hvad de store bærår ellers kan give.

Blåbærrene har derimod blomstret og sat bær, som det ikke har været set i mange år. Der er mange steder plukket blåbær for mange penge. Det er jo navnlig i de gamle egekrat, i blandingskove og plantageudkanterne, at blåbærrene findes.

*

Nr. 1 i Hedeselskabets plantagefortegnelse den 90-årige A/S Hovborg plantage har på en generalforsamling vedtaget at udbetale 12,50 kr. i udbytte af hver aktie på 50 kr. Aktiekapitalen er på 20.000 kr. Regnskabet balancerede med 89.603 kr. og udviste et overskud på 14.109 kr. Status balancerede med 219.625 kr. Aktieselskabets formand er fhv. mejeriejer Rossau, Strib.

*

Formand for De samv. jyske Husmandsforeninger, medlem af Hedeselskabets bestyrelse, husmand E. Vestbo, Brosbøl, Tarm, rundede den 17. august de 60 år, og var i den anledning genstand for megen opmærksomhed.

*

A/S Velling plantage giver i år 6 % i udbytte. På generalforsamlingen fandt den nye formand, skatteinspektør Bøgner, der har afløst Anton Aarup efter at denne har været formand i 21 år, anledning til at påtale dens hensynsløse måde, folk opfører sig på i skoven, navnlig med hensyn til tobaksrygning. Plantagens status balancerer med 51.931 kr.

*

A/S Løbners plantage ved Holsted har i 1955 et driftoverskud på 19.733 kr. og status balancerer med 170.155 kr. Af overskudet henlægges 18.000 kr. til dispositionsfonden, der derefter udgør 70.000 kr. Plantagen har hidtil intet udbytte givet.

*

A/S Ulfborg plantage, hvis formand er snedkermester Hundborg, Ulfborg, har i 1955 solgt effekter fra plantagen for 37.330 kr., hvoraf alene 12.382 bundter faskiner og 446 rummeter brænde. På den afholdte generalforsamling var alle valg genvalg.

ANVEND TØRVESTRØELSE VED DRÆNING . . .

På jorder med finsandet undergrund kan en tilsanding af drænrørene forebygges ved anbringelse af et lag tørvestrøelse (»hundekøde») omkring stødfugerne.

Spørg Hedeselskabet.

Stenstrup og Odense teglværkers kontorer

Stenstrup - Telefon nr. 19

Prima drænrør

HØJSLEV TEGLVÆRKER A/S

Prima, røde drænrør

i størrelse fra 2 til 15 tommer

Indhent tilbud - Tlf. Højslev 3

PALUDANS PLANTESKOLE A/S

KLARSKOV

Skovplanter, hæk- og
hegnplanter, allétræer

Forlang prislister

TELEFON KLARSKOV 9

Dansk Brandforsikringsselskab

»VERMUND«

af 1904 - gensidigt selskab
Bygninger og løsøre
Virkefelt hele landet

Hovedkontor: Banegaardsplads 4, Aarhus

Brostrøm^S

Planteskole

VIBORG
ved C. Nielsen
Telefon 42

leverer alle planter for
HAVE, MARK og SKOV

Hårdføre og veldrevne arter
for ethvert formål

Røde drænrør

D. S. nr. 403, syrefast kvalitet

● Fredenshøj Teglværk
Aabenraa Telefon 22127

Frøavlscenret

HUNSBALLE

Holstebro - Tlf. 533

Frøavl og frøhandel

Skive Cementstøberi

KNUD ØSTERGAARD
Telefon 921

NORMRØR

med garantimærket Δ
Imprægnering
Brøndrør

Hulkjærhus Planteskole

RØDKJÆRSBRO
Telefon Ans 25

Planter til skove,
læhegn og haver

Krogsgades Cementstøberi

v/ J. C. Halvorsen & Sønner
Kontor:
Dannebrogsgade 22, Aarhus
Telefon * 2 55 99

Ny fabrik i Vejlbj

Alt i betonvarer D. S. 400

Stenvad

CEMENTSTØBERI

Telf. 6 Stenvad

Arnold Westmark

Alle Δ mærkede rør føres
Altid leveringsdygtig

Midtjyske Teglværkers Salgskontor S. m. D. A.

Telefon Skive 1030

Alle størrelser i drænrør leveres

Telefon Viborg 1330

CLOC

Liqueur
Gin
Whisky

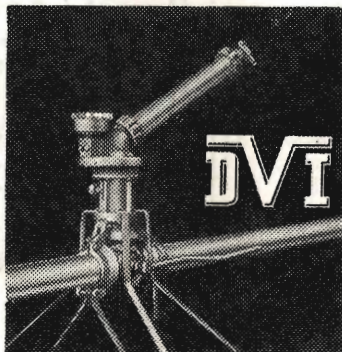

Trifolium Frø

KØBENHAVN

RANDERS

VANDINGSANLÆG

med Kanoner eller Sprinklers

DANSK VANDINGS INDUSTRI

Snoghøj, Fredericia

Tlf. Erritsø 125

Drænrør

Mursten

Bauma Dæk

Roma Dæk

**Aktieselskabet
TEGLVÆRKERNES
SALGSCENTRAL
i
RANDERS**

Randers . Telf. 1515

Aarhus Privatbank

Stiftet 1871

Aarhus: Københavns:
Hovedkontor Nygade 1

**Herning Hede-
& Discontobank**

10—12½, 14½—17
Telefon 5 . 273 . 720

**HAMMERUM
HERREDS**

Spare- og Laanekasse

Herning - Telf. 10 . 314

Østergade 6

Kontortid: 10-12,30 og 14,30-17

Handelsbanken i Viborg

Filial af Aktieselskabet
Kjøbenhavns Handelsbank

Kontortid: 9—15

Telefon 1500 (5 linier)

Kontor i Karup og Kølvrå

Aktieselskabet
L. Hammerich & Co.
Specialforretning i bygningsartikler
Grundlagt 1854 . Tlf. 27155 (3 lin.)
Aarhus

Randers

**MØRTELVÆRK OG
BETONRØRSFABRIK**

v/ Marius Ødum

Kristrup pr. Randers

Tlf. 400 Randers fri not.

Kun Δ mærkede varer føres

Største lager
Bedste kvaliteter
Forlang tilbud

**Alle arter jordbrugskalk —
SKANDINAVISK KALK & KRIDT I/S**

Hasseris - Aalborg telefon 9253 - Alba 10650
Værket telefon Sdr. Tranders 110

RØDE DRÆNRØR

føres altid på lager fra 2" til 8" - Tilbud til tjeneste

A/S GAMMELGAARD TEGLVÆRK
Telefon 187 . Skive

Alt i cementvarer,

rør i alle gængse størrelser efter ingeniørf. normer

Tjæreborg cementstøberi,

Hurtig levering Telefon 21 Reel betjening

BRÆNDE

er billigt brændsel

TASSO

Brændelov

leveres i mange størrelser for opvarmning af rum fra 75 til 140 kubikmeter. Priser fra 216 kr. Kontant eller på konto.

**TASSO
ODENSE**

A/S H. Rasmussen & Co.
Telefon Odense 59.

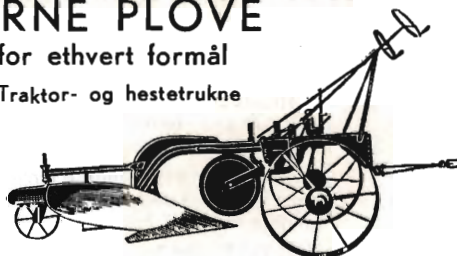
Aktieselskabet

GYRO

Skive Jernstøberi
og Maskinfabrik

MODERNE PLOVE

for ethvert formål
Traktor- og hestetrukne

Bovlund 24" traktorpløv, type 9 H

Hedeselskabet bruger „Bovlund“ plove

Plovfabrikken »Bovlund«

H. WILKENS

Bovlund pr. Branderup J.

Telefon: Branderup J. 66

VESTJYLLANDS MERGELFORSYNING

Andelsselskab

udnyttelse af lokale lejer
og
tilrettelægning af mergelleverancer.

Moderne grab-materiel til rådighed. - Levering af højprocentig mergel fra egne lejer. Jordbrugskalk og pulv. kalk i fine kvaliteter fra Hillerslev Kalkværk.

Alle oplysninger og tilbud fås hos:

TRIER HØJ,
kasserer,
Vostrup.

I. M. LAURIDSEN,
næstformand,
Gørding.

JESPER JESPERSEN,
formand,
Paghsallé 2, Herning. Tlf. 793 Herning.

VOLVO

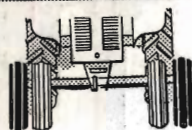
er den ideelle traktor til landbrug, skovbrug og transport.

Smidighed, styrke og fortræffelige køreegenskaber klarer alle opgaver. Såvel baghjul som forhjul kan indstilles til 8 forskellige sporvidder.

VOLVO har den rigtige egenvægt i forhold til hestekræfterne. Det ved enhver landmand, hvad betyder.

VOLVO's uovertrufne slidstyrke og driftsøkonomi er resultatet af svensk stål og svensk præcisionsarbejde. Derfor vælger stadig flere landmænd VOLVO.

Den nye VOLVO Diesel-traktor T 36 kan nu også leveres

8 forsk. sporvidder

Idel kørestilling

Forbedret hydraulik

- hold Dem til VOLVO - den holder til Dem

— Autoriserede VOLVO-traktorforhandlere: —

AABENRAA: Aabenraa Automobilhandel A/S, Haderslevvej 8 Tlf. Aabenraa 2 13 33

AALBORG: Autoforhandler Niels Brock, Vingaardsgade 13, Tlf. Aalborg 6314

AARHUS: Grosserer Jensenius Nielsen, Skovvejen 9, Tlf. Aarhus 3 39 26

BORNHOLM: Sode Motor Co., Storegade 20, Nexø, Tlf. Nexø 360

ESBJERG: Autoforhandler J. Østergaard Vejvæd, Samsøgade 2, Tlf. Esbjerg 1122

HILLERØD: Firma Bohn Jensen, Frederiksgade, Tlf. Hillerød 215.

HOLSTEBRO: Autoforhandler L. Hedegaard, Østerport, Tlf. Holstebro 514

HORSENS: Horsens Automobil-Import, Vejlevej 1, Tlf. Horsens 3401

KJELLERUP: Autoforhandler Fr. Dalsgaard, Tlf. Kjellerup 144

KOLDING: Maskinhandler Th. Opstrup, Havnen, Tlf. 113

LØGSTØR: A. Thorhauge A/S, Tlf. Løgstør 315

NAKSKOV: Maskinforhandler Carl Lumbye, Tlf. Nakskov 305

ROSKILDE: Firma Johs. Nielsen & Co., Københavnsvej 106, Tlf. Roskilde 119 8

SLAGELSE: Grosserer E. Happel, Sorøvej 59, Tlf. Slagelse 2900

SNEDSTED: Firma Brødrene Rysgaard, Søndergade 1, Tlf. Snedsted 180

STUBBEKØBING: J. M. Dressel A/S, Tlf. Stubbekøbing 116 0

SVENDBORG: Gl. Hestehauge, Tlf. Svendborg 12 9 9

VEJLE: A/S Autogaarden, Enghavevej 30, Tlf. Vejle 238

VORDINGBORG: Vordingborg Jernstøberli og Maskinfabrik A/S, Algade 93, Tlf. Vordingborg 16